Reidar Astås

Kilder for og særtrekk ved *Stjórn IV*

Stjórn IV er betegnelsen vi nedenfor benytter om biteksten i Carl Richard Ungers utgave av *Stjórn* (Unger 1862, 349–64). Teksten er overlevert i AM 226 fol. og i avskriften av dette håndskriftet i AM 225 fol., og står der i stedet for tekst fra Josvas bok etter Vulgata. I sin utgave av *Stjórn*-tekstene nøyer Unger seg med å slå fast at håndskriftet AM 226 fol. har Josvas historie i en "temmelig afvigende Recension" (1862, 349.27–28). *Stjórn IV* har imidlertid vist seg å være en oversettelse og en bearbeidelse av de 17 kapitlene i *Historia libri Josue* i Petrus Comestors *Historia Scholastica* fra ca. 1170.[1]

Overskrifter

Stjórn IV omfatter 266 tekstlinjer. Første del mangler overskrifter, disse innledes først med "Fra þui er engillinn vitraðiz Josue" [Om at engelen viste seg for Josef] (Stj 354.29), som gjengir første del av overskriften over kapittel 5 i *Historia Scholastica:* "De angelo apparente Josue, . . ." (HS 255.17).[2] Disse overskriftene er satt opp

1. Dette verket finnes dessverre ennå ikke i en moderne, kritisk utgave. I den såkalte Venetia-utgaven, fra 1729 (egentlig 1728), som J.-P. Migne bygger sin utgave av verket i Patrologia Latina på (198:1045–1722; Paris 1855), omfatter teksten sidene 251–64. Ved side- og linjehenvisning til Ungers utgave av *Stjórn* (1862) benyttes forkortelsen "Stj"; Petrus Comestors *Historia Scholastica* (1729) er forkortet til "HS", Josvas bok (Monachi abbatiae pontificae 1939, 43–186) til "Ios".

2. Teksten under overskriften dekker kapitlene 5 og 6 i *Historia Scholastica.* De to neste kapitlene er slått sammen under neste overskrift, "Er Josue vann borgina Hay ok drap konunginn" [Hvordan Josva erobret Hay og drepte kongen] (Stj 357.20); denne avviker sterkt fra den korresponderende i kapittel 7 "De incendio Hay" (HS 257.21). "Fra þeim kraft er guð veitti Josue" [Om den kraft som Gud gav Josva] (Stj 358.30) er totalt forskjellig fra den korresponderende overskrift over *Historia Scholastica* kapittel 9, "De quinque Regibus suspensis", som gjelder fem konger som ble hengt. En overskrift av samme slag finner vi over neste avsnitt, "Her segir fra þui er guð mællti við Josue" [Her står om det som Gud sa til Josva] (Stj 359.34). Denne kommer i tekstsammenhengen noen linjer før den korresponderende overskrift over enheten som omfatter kapittel 10–12 i *Historia Scholastica,* og er totalt forskjellig fra den. Overskriften "Her segir fra landaskipt med sonum Jsraels" [Her fortelles om delingen av landet mellom Israels sønner] (Stj 360.39) bygger imidlertid på overskriften over kapittel 13 i *Historia Scholastica:* "Quomodo Josue sorte divisit terram decem tribubus", og dekker i tillegg også kapittel 14 i *Historia Scholastica.* Overskriften "Her segir fra Josue ok Phinees hofðingia" [Her fortelles om Josva og høvdingen Phinees] (Stj 362.23) er imidlertid helt forskjellig fra overskriften over kapittel 15 (HS 263.1), som det følgende stykke innholdsmessig dekker, og "Er Josue talaði fyrir Gyðinga lyð. capitulum" [Om at Josva

på en måte som er svært vanlig for kapitteloverskrifter i middelaldermanuskripter med tekst oversatt fra latin til norrønt: De har som innledning "er", "frá" eller "her segir frá", og de to siste avsluttes med "capitulum". Den stikkordpregete innholdsangivelsen er ofte lite treffende saklig sett, ja, den kan endog være direkte misvisende. Overskriftene bygger i noen tilfeller på overskrifter i *Historia Scholastica*. Den norrøne bearbeideren følger ikke helt kapittelinndelingen der, og kan slå sammen to eller endog tre kapitler fra *Historia Scholastica* under samme overskrift. Det er imidlertid vanskelig å si om alle overskriftene er bearbeiderens egne, eller om noen er avskriverens.

Trekk ved tekstbearbeidelsen

Omflytting. Omflytting av tekst finner vi lite av, bearbeideren følger i stoffordning nokså nøye den hendingsrekkefølge som er framstilt i *Historia Scholastica*. Stj 360.23–25 er imidlertid flyttet fra midten til slutten av framstillingen i forhold til kapittel 10 i *Historia Scholastica* ved gjengivelsen. Tydeligvis er dette gjort for å skape bedre flyt og indre sammenheng i beretningen om hvordan Josva vinner over 24 konger.

Utelatelser. Bearbeideren har en rekke steder hoppet over tekstavsnitt eller deler av kapitler. Hele "Praefatio" (HS 251.1–38) er oversprunget, det samme er den av Petrus Comestors "Incidentia" som avslutter Josva-beretningen ved å knytte den til samtidige begivenheter fra verdenshistorien (HS 264.33–40). De siste åtte linjene av kapittel 3 er utelatt, likeså flere mindre avsnitt i kapittel 4. I kapittel 5 springer bearbeideren over 255.26–30, og bare to tredjedeler av kapittel 6 i *Historia Scholasticas* Josva-historie er tatt med. Av kapittel 16 mangler "Hebraei . . . hoc" (HS 265.9–16). Ofte er slutten av et kapittel strøket, således i kapittel 7 (HS 257.35–258.3) og i kapittel 15 (HS 263.31–35).

Når det gjelder referanser til bibelstoff, sløyfer bearbeideren henvisninger til nytestamentlige tekststeder, således til Matt 3.9: "Tamen super Matthaeum legitur" (HS 254.7). Men også gammeltestamentlige referanser faller ut, bearbeideren springer således (Stj 353.22) over en referanse til 1 Krøn 5.18: "In Paralipomenon legitur tantum l. in quo multa vitio scriptorum depravata sunt" (HS 253.29).

Bare en eneste gang er det henvist til en utenombibelsk forfatter, nemlig i forbindelse med skriftordet Ios 22.34c "at þi sem Josephus segir" [etter som Josefus sier] (Stj 362.28–29; jf. HS 263.15–16). Ellers er alle slike referanser utelatt.

I stedet for en lang og noe omstendelig historie om medgift (HS 261.21–27) sier *Stjórn IV:* "Caleph let henne heiman fylgja godar iardir" [Kaleb gav henne

---

talte til jødenes forsamling. Avsnitt] (Stj 362.41) er helt forskjellig fra den korresponderende overskriften over kapittel 16 i *Historia Scholastica* (HS 263.38). Det samme gjelder overskriften "Her segir fra Phinees hofðingia. capitulum" [Her fortelles om høvdingen Phinees. Avsnitt] (Stj 363.38), som ikke viser noen som helst likhet med overskriften over det korresponderende kapittel 17 i *Historia Scholastica* (HS 264.23). Kapitlet har med en utfyllende opplysning om lederen Phineas, men handler ellers mest om Josva.

gode jorder i medgift] (Stj 361.37). Bearbeideren oppnår dermed en betraktelig forenklingsgevinst. I ordene "vatnavextir voru miklir" [økingen i vannføring var stor] (Stj 353.23) sammenfatter han grunnene *Historia Scholastica* oppgir til at Jordanelven gikk så stor akkurat da israelsfolket skulle krysse den, snøsmelting i fjellet og høstregn (HS 253.34–36). Siste delen av kapittel 11 i *Historia Scholasticas* Josvahistorie, som omhandler fordelingen av de erobrete landområder, er også utelatt (HS 260.18–27).

Bearbeideren utelater videre en del navn, således "Bethoron" (HS 259.2–3).[3] Han sløyfer også vanligvis forklaring og fortolkning av navn, blant annet det som sies i forbindelse med "Adonisedechs" navn: "qui interpretatur Dominus justus. Forte sic vocabantur Reges Hierosolymorum. Nam et Melchisedech sonat Regem justum" (HS 258.33–35).[4] Bearbeideren sløyfer videre lokaliseringer som "urbis Maceda" (HS 259.10) om hulen der fem konger gjemte seg, til dels også utsagn som "ne timeatis; sic faciet Dominus cunctis hostibus vestris" (HS 259.16–17).

Stj 359.42 unnlater bearbeideren å si at alle ble drept uansett alder og kjønn, slik det står i *Historia Scholastica:* "nulli aetati hominum parcens, aut sexui" (HS 259.36–37). Bearbeideren utelater også at israelittene drepte kvinnene i byen Hay: "usque ad mulieres" (HS 257.33).

Tilføyelser og tekstendringer. En rekke tilføyelser og tekstendringer bidrar til den norrøne tekstgjengivelsens egenart. I Stj 349.34 har vi tillegget "Lydrinn gerdi sem Josue baud" [Folket gjorde som Josva befalte]. Et tillegg av samme slag finner vi Stj 352.39–353.1: "Kennimenn gordu sem Josue baud" [Prestene gjorde som Josva befalte]. Dette kommer i stedet for beskrivelsen "praecederent sacerdotes cum arca" (HS 253.28). Dermed får bearbeideren understreket lydigheten mot Josva som leder, samtidig som han oppnår en fortelleteknisk gevinst ved å unngå gjentakelse av elementer omtalt tidligere. Frasen "gerdu sem Josue baud" [de gjorde som Josva befalte] (Stj 359.27) understreker folkets lydighet mot sin leder, det fortelles her at folket "drepte en mengde hedninger". Stj 359.31 er det føyd inn "sem Josue baud" [slik Josva befalte] i forbindelse med omtalen av drapet på fem konger som var tatt til fange. Bearbeideren understreker spesielt folkets lydighet mot Josva, ved etter å ha fortalt at Josva befalte folket å dra hjem å sette til Stj 363.36–37: "ok sua gora þeir" [og slik gjør de]. Som *Stjórn II* legger vekt på Mose lederskap (Astås 1989, 65), framhever *Stjórn IV* lydigheten mot Josva. Det ser altså ut som om bearbeideren ønsker å framheve Josvas rolle i begivenhetene. På den annen side synes han å dempe ned noe kildenes framheving av at Guds hadde befalt, foreskrevet eller pålagt noe.[5]

---

3. Vi kan også nevne at referansen til Betel i lokaliseringen av Hay (HS 256.25) er utelatt (Stj 356.22). Likeså er det utelatt (Stj 359.29) at Josva holdt til i "Maceda" (ifølge HS 259.13).

4. Det ene av stykkene som er utelatt (Stj 361.32–37; se under "Tekstkilder" nedenfor), inneholder en forklaring til navnet *Dabir,* som svarer til *Dacuen* i den norrøne teksten.

5. Han har nok med "sem gud baud honum" [slik Gud befalte ham] (Stj 357.33), som har sin bakgrunn i "ex mandato Domini" (HS 258.7), og han kan selv legge til "sem gud hafði bodit" [slik Gud hadde

Guds allmakt blir imidlertid framhevet. Kildetekstens ord om at jødene bygde alter og bar fram offer: "obtulitque super eo holocausta" (HS 260.7), supplerer bearbeideren ved å tilføye "almattigum gudi" [for Gud den Allmektige] (Stj 360.28). Frasen "clamavit ad Dominum" (HS 259.6) blir gjengitt "Hann bað þa almattigan gud" [Han bad da til Gud den Allmektige] (Stj 359.23). Bearbeideren føyer også inn "almattigan gud" i Stj 362.26–27: "ok dyrkit engan vtan almattigan gud" [og tilbad ingen uten den allmektige Gud], mens kildestedet "et colatis eum" bare har "eum" (HS 263.8). I tilknytning til beretningen om at sola og månen stod stille som svar på Josvas bønn til Gud: "Steteruntque sol et luna spatio unius diei" (HS 259.7–8) understreker bearbeideren ved eget innskudd at "þat ueitti honum gud" i Stj 359.24: "Ok þat ueitti honum gud, at sol ok tungl namu stad at .ii. dagar foru saman jafnlangir" [Og *det* hjalp Gud ham med, at sol og måne stanset i to dager, så to like lange dager ble slått sammen]. Han viser således en tydelig interesse for å framheve Guds styring.

I bearbeiderens tillegg og tekstendringer møter vi gjerne trekk fra hans eget miljø og fra hjemlig fortelletradisjon. Stj 355.32–33 føyer han inn at israelittene drepte kongen i Jeriko, "Gydingar gengu þa i borgina ok drapu konunginn ok huert mannzbarn er þar var" [Jødene gikk deretter inn i byen og drepte kongen og hvert menneske der]. I Stj 357.30 heter det at "J þeim bardaga fell konungr Hayborgar" [i dette slaget falt Hay-borgens konge]. Det korresponderende tekststedet i *Historia Scholastica* sier imidlertid: "suspendentes Regem Hay in patibulo usque ad vesperam" [de hengte kongen av Hay opp på en pæl inntil kvelden] (HS 257.34–35). Som overskrift over kapittel 7 og 8 i gjengivelsen av Petrus Comestors Josva-historie har *Stjórn IV:* "Er Josue vann borgina Hay ok drap konunginn" [Om det at Josva vant byen Hay og drepte kongen] (Stj 357.20), noe som avviker sterkt fra overskriften i *Historia Scholastica:* "De incendio Hay". Det å drepe kongen var et vesentlig trekk ved beretning om kamp om områder, eiendom og makt. Falt motstandernes konge, var spillet tapt for dem, da hadde de ikke mer å samles om og å kjempe for. Den hjemlige tradisjonen for framstilling av krig og herjing har tydeligvis fungert produktivt og styrende under gjenframstillingen av den tekst bearbeideren så som sin oppgave å formidle, enten nå overskriftene er autentiske eller ikke.

Dateringen "A fyrstu paschanatt" [På påskeaften] (Stj 354.29), som viser tilbake til Stj 354.22, er en presisering den norrøne bearbeideren gjør i forhold til kildene, Ios 5.13 og *Historia Scholastica* sier bare "Eadem nocte" (HS 255.18). Tillegget er i tråd med tendensen til å gjøre teksten mer presis og lettere forståelig for tilhørerne. Samme intensjon ligger tydeligvis bak gjengivelsen av "anathema" (HS 255.23) med "bannsettr" (Stj 354.36). I *Historia Scholastica* heter det: "Misitque Josue viros de Hiericho, qui explorarent civitatem Hay, quae est juxta Bethel" (HS 256.24–25). Dette er gjengitt på følgende måte i *Stjórn IV:* "Josue sendi menn fra Jerichoborg til þeirrar borgar er Hay het. at niosna vm huersu auduelldlig su borg var" [Josva

befalt] (Stj 361.27). Han utelater imidlertid "ex praecepto Domini" (HS 254.25) og "ex mandato Domini" (HS 254.29), hyppige fraser i Ios (se bl.a. Ios 19.50 og 21.3).

sendte menn fra Jeriko til byen som het Hay for å utspeide hvor letterobret denne byen var] (Stj 355.39–356.22). Som vi ser, er lokaliseringen av Hay nær Betel utelatt i den norrøne gjengivelsen. På den annen side er det her kommet til et begrunnende tillegg som skal klarlegge nærmere motivet for utspeidingen, samtidig som det gjør framstillingen mer levende: "hversu audvelldlig su borg var" [hvor letterobret denne byen var]. Stj 357.31–32 kommer et lignende tillegg om byen "Gabaon" (dvs. "Gibeon", Ios 9): "Gabaon het borg er æigi var langt brott fra þi er Hayborg hafdi stadit. þær þiodir voru kalladar Gabaonite er hana bygdu" [Gabaon het en by ikke langt fra der Hay hadde ligget, de som bodde der, kaltes gabaonitter]. Tillegget danner overgang mellom kapittel 7 og kapittel 8, og er tydeligvis selvkomponert på basis av opplysninger i kildene.

En rekke av tilleggene har som oppgave å forklare og tydeliggjøre, således "þar sem kennimenn stodu" [der hvor prestene stod] (Stj 353.31). Et annet tillegg av samme art er "Ok er Josue veit þenna usigr" [Og da Josva får greie på dette nederlaget] (Stj 356.26). Setningen "ok þann mann skaltu af lifi taka er misgert hefir ok stolit af bǫnnudu fee. enn brenna i elldi fe hans allt" [og den som har syndet ved å stjele av bannsatt gods, skal du ta livet av. Og brenne i eld alt hans gods] (Stj 356.31–32) svarer til "et quemcunque sors invenerit, comburetur igni cum omni substantia sua" (HS 256.36–37). Den norrøne teksten sier at man skal ta livet av en person som har forsyndet seg grovt, og at en skal brenne alt hans gods. Den latinske tekstkilden uttrykker imidlertid at den som oraklet utpeker som skyldig, skal brennes, sammen med alt han eier. Her er det i gjengivelsen foretatt en kombinasjon av forenkling og tydeliggjøring, orakelinstitusjonen i Israel hadde ikke plass i hjemlig, folkelig framstilling.

Stj 355.30 føyer bearbeideren spesielt inn, som kontrast til at skjøgen Rahab skal få grid: "enn alla menn adra skolo þer drepa" [men alle andre personer skal dere drepe]. Han finner det også nødvendig å forklare hvorfor Josva drog ut på speiding mot Jeriko alene påskeaften, det var for å undersøke "vm borgina. huersu vænaz væri hana at vinna" [hvordan en lettest kunne vinne byen]. Om "Phinees" føyes det til "ok var nytr hǫfdingi" [og han var en dyktig leder] (Stj 364.34). Om "polenta" (HS 255.9) skyter bearbeideren forklarende inn: "þat eru kornsaadir" [det vil si gryn] (Stj 354.26). Enkelte ganger kan tekstutvidelsen gå over i utbrodering: "Enn sumt lidit skylldi reka flotta ok drepa af þeim slikt er þeir mætti. Þeir gerdu sem Josue baud ok drapu fiolda heidingia. ok sidan foru þeir aptr til Josue ok hǫfdu ǫngan mann latit i ferdinni" [Og noen skulle drive på flukt og drepe så mange av dem som de kunne. De gjorde slik Josva befalte og drepte en mengde hedninger. Siden vendte de tilbake til Josva uten å ha mistet en eneste mann under raidet] (Stj 359.26–29). Vi kan jevnføre dette med den korresponderende knappe framstilling i *Historia Scholastica:* "vos autem persequimini hostes. Cæsis itaque adversariis plaga magna, rediit exercitus ad Josue in Maceda" (HS 259.11–13).

I stedet for "Ne timeas eos" (HS 259.29–30) sier bearbeideren "Æigi skaltu rædaz þenna mannfiolda" [Du skal ikke være redd for denne menneskemassen]

(Stj 359.40–41). Han setter selv inn "Eptir þersa uitran for Iosue til bardaga moti heidingium" [Etter denne åpenbaringen gikk Josva til krig mot hedningene] (Stj 359.42).

Stj 351.30–36 inneholder en sterk utvidelse i forhold til *Historia Scholastica* (HS 253.7) av skjøgen Rahabs ord til de israelittiske speiderne før de forlater henne. Det blir nevnt en rekke "iartegnum er gud gordi ydr" [tegn som Gud gjorde for dere]: *(a)* han tørket ut Rødehavet, *(b)* han gav dem manna, *(c)* han gav dem vann fra klippen. Videre nevnes drapet på ".ii. konunga Amorreorum þioda Seon ok Ogg" [amoritterfolkets to konger Seon og Og]; navnene på de to kongene kan bearbeideren ha hentet fra Ios 2.10. Endelig nevnes "huer vndr gud gerdi aa Egiptalandi fyrir ydr" [hvilke undere Gud gjorde for dere i Egypten], og som konklusjon sies at ingen Gud på jorden er som israelsfolkets Gud. Tiraden inkluderer at Rahab minner speiderne om at de ville ha blitt tatt av kongens menn hvis ikke hun hadde hjulpet dem. Dette siste står ikke eksplisitt verken i Josvas bok eller i *Historia Scholastica.* Deler av det øvrige innholdet er tydeligvis hentet fra Josvas bok. Etter omtale av Sodoma (HS 253.40) føyer bearbeideren inn "ok Gomorra" [og Gomorra] (Stj 353.27), som er i samsvar med Gen 19.23–24. Det korresponderende stedet har bare "et aliae" (HS 253.40). At dette er tatt med, styrker tilknytningen til foranstående bibelstoff.

I oversatt religiøs litteratur på norrønt er det for øvrig vanlig å markere mer presist enn kildene hvilket skrift eller hvilken forfatter et skriftsitat er hentet fra (se bl.a. Astås 1985, 438 med note 88). Dette finner vi i *Stjórn IV* også, således når bearbeideren i stedet for "secundum illud" (HS 254.36–37) eksplisitt tillegger kong David sitatet fra Sal 113.2 (Vulgatas telling) som det dreier seg om her (Stj 353.41).

Ved sitt tillegg Stj 354.38 (se under "Tekstkilder" nedenfor) skaper bearbeideren en avslutning på avsnittet, noe som mangler i Vulgata og i *Historia Scholastica,* og det får dermed en strukturteknisk funksjon i fortellesammenhengen. Av overveiende fortelleteknisk karakter er også tillegget "Nu er landinu var skipt med sonum Jsraels" [Nå da landet var delt mellom Israels sønner] (Stj 361.25–26); bearbeideren legger dessuten til: "sem guð hafði bodit" [som Gud hadde befalt] (Stj 361.27). Et annet trekk av stilistisk relevans er at bearbeideren kan la direkte tale i kilden bli erstattet av indirekte tale i gjengivelsen. Dette er blant annet tilfelle med Josvas bønn om at solen skulle stå stille (HS 259.6; Stj 359.24). Tendensen deler vår tekst med mye annen oversatt norrøn prosa (se bl.a. Astås 1985, 516).

Ord og uttrykk. Når Stj 357.39 har "suerit oss eida" [sverg oss eder] som gjengivelse av "unite nobiscum foedus" (HS 258.15), viser dette tydelig at bearbeideren har ansett tyngdepunktet i en paktsinngåelse for å ligge i edsavleggelse.

At "fratribus vestris" (HS 263.6) gjengis med "Juðum" (Stj 362.25), er en praktisk endring som viser bearbeiderens interesse for å legge teksten til rette for sine tilhørere. Deres motstandere er "heiðingjar" [hedninger] (Stj 359.28). De førstnevnte er de utvalgte som skal ta landet i eie, de sistnevnte er dømt til nederlag av Gud selv og skal utryddes.

Uttrykket "ut starent coram Domino" (HS 264.5) blir gjengitt "til tialldbudar

drottins" [til Herrens telt] (Stj 363.28–29), mens "ante sanctuarium Domini" (HS 264.18) blir til "fyrir tialldbudinni" [foran teltet] (Stj 363.34). Bearbeideren kan her åpenbart knytte til en kunnskap hos tilhørerne om at "tjaldbúð dróttins" er Israels transportable telthelligdom, og han forenkler og konkretiserer i forhold til betegnelsene i teksten han gjengir. I samsvar med vanlig praksis gjengir han "sacerdos" med "kennimaðr", mens "djákn" blir brukt som gjengivelse av "levites", "cum Sacerdotibus et Levitis" (HS 260.11–12) blir således til "med kennimonnum ok deaknum" [med prester og degner] (Stj 360.30).

Misforståelser, feil og forvanskninger

En del feil har oppstått i løpet av prosessen mellom originalmanuskript og den tekstoverlevering som er kjent for oss. Det er imidlertid i mange tilfeller ikke lett å avgjøre om disse skriver seg fra verkprodusenten eller fra avskrivere. Når Stj 354.25 har "Egiptaland" for "terram promissionis" (HS 255.8), synes imidlertid dette å være en feil fra bearbeiderens side. Det må videre ligge en misforståelse fra hans side til grunn når det heter at "þegar er þeir komu aa Jorsalaland. þa kuiknadi þegar himnamiolit" [straks de kom til Jorsalaland, frisknet øyeblikkelig himmelmelet] (Stj 354.26). *Historia Scholastica* sier nemlig på det korresponderende tekststed at mannaen opphørte da de kom til det lovede land: "Statimque defecit eis manna" (HS 255.14–15). Bearbeideren avslører også misforståelse i sin gjengivelse av skildringen av møtet mellom Josva og en engel fra Gud: "Eadem nocte cum esset Josue in agro Hiericho ad explorandum, vidit virum stantem contra se evaginato gladio, et ait: Noster es, an adversariorum? Qui respondit: Nequaquam, sed Princeps sum exercitus Domini" (HS 255.18–21). Dette blir gjengitt: "A fyrstu paschanatt for Josue brott fra lidinu einn samt at niosna vm borgina. huersu vænaz væri hana at vinna. Ok er hann for i borgina. þa saa hann einn mann standa fyrir ser ok hafdi brugdit suerd i hendi. Saa mællti. Huart ertu uarr madr edr motstǫdumadr. Josue svaradi. Eigi em ek yduarr motstǫðumadr. helldr em ek hǫfdingi hers drottins" (Stj 354.29–33). I *Stjórn IV* legges engelens ord i Josvas munn, bearbeideren lar Josva si at han selv er høvdingen for Guds hær (Stj 354.33), idet han tydeligvis oppfatter Guds hær som identisk med israelsfolkets hæravdelinger. I den korresponderende *Historia Scholastica*-teksten så vel som i Ios 5.14 er det imidlertid engelen som sier dette, i egenskap av leder for Guds himmelske hærskarer.

Tallangivelsen som israelittenes speidere kommer med når det gjelder hvor stor mannskapsstyrke som anslås tilstrekkelig til å vinne Jeriko-borgen, er 30 mann i den norrøne teksten (Stj 353.23). *Historia Scholastica* har imidlertid 3000 mann, men føyer til: "Josephus tamen dicit triginta millia" (HS 256.26). Antakelig er det dette siste tallet, 30 000, som har dannet utgangspunkt for vår tekstbearbeider, men så har "millia" falt ut. Av mindre omfang er feilen når Stj 358.32 sier ".iii. konunga heidna" [tre hedenske konger], mens *Historia Scholastica* taler om fire, som åpenbart er riktig ut fra sammenhengen (HS 258.37). Feillesing av tall må her

ligge til grunn, det samme er tilfelle når ".c. vetra ok einn vetr" [hundreogett år] (Stj 363.39–40) er den tekst som svarer til "centum, et decem annorum" (HS 264.24–25). En viss forvansking av navn forekommer også.[6] Når Aser-stammen er utelatt mellom Sebulon og Naftali som den eneste av de ti stammene som ikke får tildelt jord, må det imidlertid være en forglemmelse (Stj 361.25).

En saklig forandring av tekstinnholdet er foretatt når Josvas oppfordring "Sanctificamini" (HS 253.23) blir gjengitt "Herklædiz þer" [Ta på dere hærklærne!] (Stj 352.36). I Vulgata gjaldt uttrykksmåten det å forberede seg til hellig krig gjennom saksvarende rituell observans, den norrøne bearbeideren har derimot lagt vekten på de praktiske krigsforberedelser. Enten har han ikke selv forstått hva som lå i det latinske betegnelsen *sanctificare* i sammenhengen, eller så har han funnet at tekstinnholdet var for vanskelig for tilhørerne, og har lempet på det.

Sammenfatning

Den norrøne gjengivelsen av Petrus Comestors tekst er til dels fri i forhold til denne, og atskillig forkortet. Talestoffet er sterkt beskåret, vekten ligger mer enn i Vulgata og i *Historia Scholastica* på dramatisk handling. Selve hovedtråden i bibelfortellingen er imidlertid tatt godt vare på.

Det stoff bearbeideren utelater, er tydeligvis elementer han har funnet vanskelig forståelige, eller som inneholdt gjentakelser. Det skjer således en forenkling av teksten gjennom den nedkorting som foretas. Stoff bearbeideren fant fremmedartet, uvesentlig eller uinteressant for sitt publikum i forhold til målsettingen med arbeidet, eller som i hans øyne hadde karakter av detaljer som tynget framstillingen unødig, ble forbigått. Det kan også se ut som om bearbeideren til dels utelot eller endret stoff som hadde for "rått" eller usivilisert innhold.

Det samme formål som vi finner bak utelatelsene, kan ligge bak tilføyelser. Ofte er disse av forklarende art. Bearbeideren har utelatt referanser til bibelstoff som forekommer lenger ute, samt referanser til kilder, bare Josefus nevner han ved én anledning. Bearbeideren følger med få avvik stoffordningen i *Historia Scholas-*

6. Således når "Tannassara" (HS 264.28) blir til "Comnasara" (Stj 364.34), antakelig har vi for oss resultatet av en feillesning under avskrift av norrønt forelegg. Navnet "Samnes" (Stj 361.36) stemmer ikke helt med navnet "Cenes" i "Othoniel, filius Cenes" (HS 262.17–18). Også andre navn i *Stjórn IV* er tydeligvis noe forvansket: Stj 359.35 har "Macedon", mens HS 259.20 har "Madan", Ios 10.28 har "Maceda". Når bearbeideren nevner "Jabin" allerede Stj 359.36, mens han kommer tilbake til denne kongen i det følgende, så må dette bero på sammenblanding av navn; *Historia Scholastica* og Josvas bok har på korresponderende tekststed "Lebna". Navnet "Fabrum" (Stj 359.36) finnes heller ikke i de korresponderende tekststeder i de latinske kildene, der har vi "Lachis"; navnet "Egion" (Stj 359.36) svarer til "Eglon" i *Historia Scholastica* og i Vulgata; i siste tilfelle er tydeligvis *l* blitt til *i* under avskrivning. "Ebron" er identisk med kildens "Hebron", med vanlig *h*-bortfall i framlyd ved gjengivelse av fremmede navn. Navneformen "Olabre" er imidlertid problematisk, det finnes ikke noen umiddelbar likhet mellom denne og noen av de kjente navn i kildene; Vulgata og *Historia Scholastica* har på de korresponderende tekststeder "Dabir"/"Dabira". Muligens er det en forvanskning av den siste av disse navneformene vi har for oss i *Stjórn IV.* Formen "iarðanna" (Stj 362.27) er en åpenbar feilskrivning i AM 226 fol. for "Jordanar", varianten er ikke avmerket i Ungers utgave.

ticas Josva-fortelling. Han har med det aller meste av stoffet der, men har kortet inn framstillingen en del. Kapittelinndelingen blir stort sett fulgt, men han kan slå sammen kapitler i *Historia Scholastica* til større avsnitt. Overskriftene er dels lånt fra *Historia Scholastica,* dels er de satt uavhengig av disse og viser innholdsmessig så vel som i utforming en annen profil enn dem. Vi finner noen få og spredte tilfeller av innslag fra Josva-boka, samt et par referanser til steder lenger foran i bibelteksten.

Gjennom sine omstøpninger bevarer bearbeideren tråd og sammenheng i framstillingen, og presenterer en forenklet versjon av Josva-fortellingen i forhold til hovedkilden. Måten han gjengir ord og uttrykk på, speiler til en viss grad hvordan han tenker og arbeider i tekstformings- og gjengivelsesprosessen.

Tekstkilder

Følgende oversikt viser tekstkildene for *Stjórn IV:*

Stj 349.29–33 "Eptir . . . fra" svarer til "Factum . . . descripsit" (HS 252.3–9).
Stj 349.33–34 "Josue . . . Jordan" svarer til "Tunc . . . Jordanem" (HS 252.16–17).
Stj 349.34 "Lydrinn gerdi sem Josue baud" er bearbeiderens tillegg.
Stj 349.35–351.30 "Sidan . . . þa" svarer til "Misit . . . comprehendetis" (HS 252.34–253.7).
Stj 351.30 "huersu . . . rauda" svarer til Ios 2.10a "quod . . . Rubri", ikke i *Historia Scholastica.*
Stj 351.30–31 "ok fæddi ydr med himna miol. ok gaf ydr uatn or steini" er sannsynligvis bearbeiderens tillegg fra Ex 16.13–15 og Ex 17.6, jevnfør med Stj 292.9–21 og Stj 295.9–12.
Stj 351.33–35 "Nu . . . yckr" er bearbeiderens forklarende tillegg.
Stj 351.35–352.35 "þui . . . halldaz" svarer til "Jurate . . . eorum" (HS 253.7–20), noe fritt og litt forkortet.
Stj 352.35–353.21 "Eptir . . . uapnum" svarer til "Postea . . . armatorum" (HS 253.23–29). Bearbeideren forkorter og sammenfatter noe på slutten: "þa for allr lydr medr uapnum".
Stj 353.22–36 "Ok . . . yfir" svarer til "Accedentes . . . Deo" (HS 253.33–254.14).
Stj 353.36–354.28 "A . . . eydimorkinni" svarer til "Eo . . . annis" (HS 254.25–255.15).
Stj 354.29–38 "A . . . stendr" svarer til "Eadem . . . sanctus est" (HS 255.18–26), lett forkortet.
Stj 354.38 "Eptir þersa engils uitran for Josue aptr til herbudanna" er bearbeiderens eget tillegg.
Stj 354.38–355.38 "Ok . . . sagt er" svarer til "Diluculo . . . liquebit" (HS 255.31–256.17).
Stj 355.38–356.41 "Achior . . . dalr" svarer til "Porro . . . Achor" (HS 256.19–257.10). HS 256.21–24 og 256.31–33 er utelatt, ellers bare et par mindre utelatelser.
Stj 357.20–31 "Eptir . . . manna" svarer til "Postea . . . vesperam" (HS 257.23–35).
Stj 357.31–358.29 "Gabaon . . . Galgala" svarer til "Gabaonitae . . . Galgalis" (HS 258.6–30). Her er litt over to linjer utelatt rett foran siste setning, ellers er hele kapitlet med.
Stj 358.30–359.33 "Eptir þat . . . þersa dags" svarer til "Eo tempore . . . sempiternum" (HS 258.33–259.18). Det aller meste av kapittel 9 i *Historia Scholasticas* Josva-fortelling er med innenfor denne rammen, en del mindre utelatelser forekommer. Der finnes imidlertid også mindre tillegg.
Stj 359.34 "Her segir fra þui er guð mællti við Josue", overskrift.
Stj 359.34–36 "Eptir þat . . . Olabre" svarer til "Eadem die . . . Dabir" (HS 259.19–21).
Stj 359.36–360.25 "Konungr . . . monnum" svarer til "Quod cum . . . praeda" (HS 259.25–36).

Stj 360.25–34 "Þa er .v. . . . Manase" svarer til "Quintus . . . collocans" (HS 260.3–18).

Stj 360.34–38 "Chaleph . . . eignar" svarer til "Recessit . . . praeliis" (HS 260.30–38). Omtrent halvparten av det korte kapittel 12 er med her.

Stj 360.38–361.25 "Josue . . . Dans" svarer til "Iterum . . . Danitis" (HS 261.3–17). Etter første periode kommer en overskrift Stj 360.39. På grunn av dette må bearbeideren føye forklarende til: "A þeim fundi". Et par kortere avsnitt er utelatt.

Stj 361.25–32 "Nu er . . . iarðir" svarer til "Sed et . . . locum" (HS 261.41–262.9).

Stj 361.32–37 "Caleph . . . iardir" svarer til "Eo tempore . . . occidente" (HS 262.12–27), dvs. teksten dekker kapittel 14 i *Historia Scholastica.* To avsnitt på til sammen 4 linjer er utelatt (HS 262.14–15 og 18–20), og slutten er noe forenklet.

Stj 362.23–40 "A .xiiii. aari . . . ferd" svarer til "Eodem tempore . . . Deum" (HS 263.3–31). Et par mindre avsnitt av kapittel 15 (HS 263.11–12, 25–27) samt slutten (HS 263.31–35) er utelatt.

Stj 362.41–363.33 "Þa er . . . nidr" svarer til "Evoluto . . . foedus" (HS 263.38–264.9). Bearbeideren utelater "ego autem, et domus mea serviemus Domino" (HS 264.1–2), og lar sin egen innledning "Þa er Josue tok at elldaz" (Stj 362.41) erstatte "Evoluto autem multo tempore" (HS 263.38).

Stj 363.33–37 "Josue setti . . . gora þeir" svarer til "tulit . . . suam" (HS 264.17–21).

Stj 363.38–364.36 "Eptir þat . . . hǫfdingi" svarer til "Post haec . . . Sacerdotium" (HS 264.24–31).

Stj 364.36–37 "Her lykr bok Josue vinar almattigs guds" og det doksologiske tillegget "þers er lifir ok rikir eylifr gud um allar alldir amen" er en avslutning på Josva-beretningen i *Stjórn IV* som ikke er med i *Historia Scholastica.* Den er nokså tradisjonell og klisjeaktig hva formen angår, og synes å gjengi et avslutningstillegg til Josva-boka i et Vulgata-håndskrift.

Bearbeideren trekker Stj 351.30–38 inn tilleggsstoff fra Ios 2.10 og 11, og sannsynligvis er Stj 360.23–25 hentet fra Ios 11.10 og 14. Et annet innslag fra Ios synes å være "þa er Josue tok at elldaz" (Stj 362.41), jevnfør "et Iosue iam longevo et persenilis aetatis" Ios 23.1c, som det ikke finnes noe tilsvarende til i parallellstedet HS 263.38.

Videre synes "Ek ueit at ek á skamt vlifat" (Stj 363.23) å være kalkert over "ego senui et progressioris aetatis sum" (Ios 23.2b). Men også stoff fra foranstående bibelskrifter trekkes leilighetsvis inn, det refereres således til begivenheter omtalt i Ex 16.13–15 og 17.6. Tillegget "þeir voru med risa vexti" (Stj 361.33) er en typisk middelalderlig tekstglosse, den kan imidlertid godt være hentet fra Gen 6.4, jevnfør *Stjórn I* (Stj 54.11–18).

Bibliografi

Astås, Reidar. 1985. "En kompilator i arbeid." Tønsberg. Stensiltrykk.

———. 1989. "Nytt lys over *Stjórn II.*" *Arkiv för nordisk filologi* 104:49–72.

Monachi abbatiae pontificiae sancti Hieronymi in urbe ordinis sancti Benedicti, utg. 1939. *Biblia sacra iuxta latinam Vulgata versionem. . . .* Bd. 4, *Libri Iosue, Iudicum, Ruth. . . .* Roma: typis polyglottis Vaticanis.

Petrus Comestor. 1729. *Petri Comestoris Historia Scholastica.* Venezia: Antonius Bortolus.

Unger, Carl Richard, utg. 1862. *Stjorn: Gammelnorsk bibelhistorie fra verdens skabelse til det babyloniske fangenskab.* Christiania: Feilbergs og Landmarks Forlag.